NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET BUDAPEST
KÜLHONI MAGYAR IFJÚSÁGKUTATÁS – 2014, WORKSHOP
Társrendezők: Budapesti Corvinus Egyetem, Századvég Alapítvány, Pi-net – Postgraduates´ International Network, Magyar Szociológiai Társaság, Budapesti Corvinus Egyetem Társadalomtudományi Kar
2014. április 10.

Az ifjúságkutatások 15. éves leltára a Vajdaságban (2000-2014)

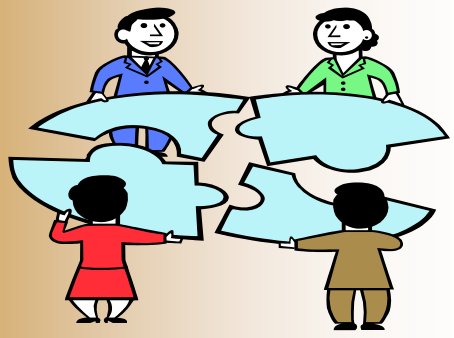

Dr. Gábrity Molnár Irén
Újvidéki Egyetem,
Közgazdasági Kar tanára
Magyarságkutató Tudományos Társaság elnöke
Szabadka

A vajdasági (magyar) ifjúságkutatások 15 éves eredménye (24 projekt) főleg a következő témakörökre tagozódik:

- 10 – identitáskutatás (nemzeti-, vallási-, tájtudat, tolerancia, értékrend orientáltság)
- 12 – oktatás- és munkaerő kutatás (magyar tannyelvű oktatás lehetőségei és a munkavállalás esélye, tipikus karrier utak)
- 3 – ifjúsági önszerveződés és közéleti aktivitás
- 3 – fiatalok emigrációs hajlama/szándéka (diplomahonosítási gondok)

Ifjúságkutatásunk eredménye

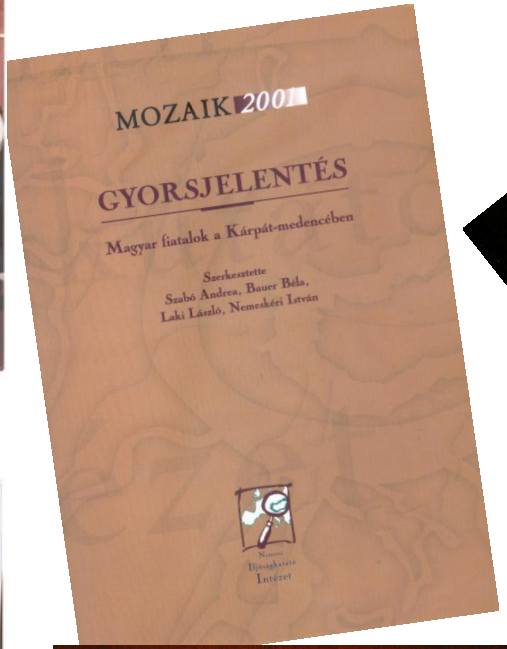

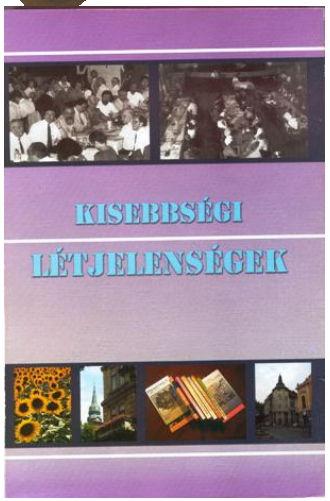

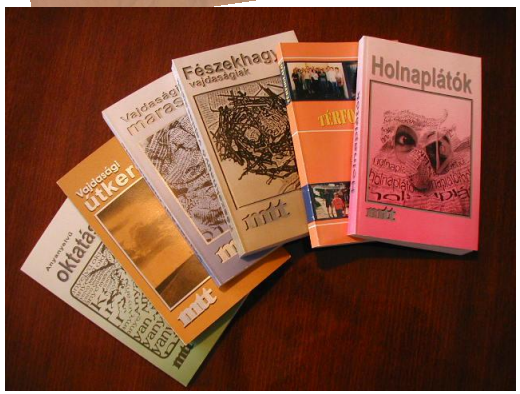

A kutatóműhelyek:

Magyarságkutató Tudományos Társaság (Szabadka), Regionális Tudományi Társaság (Szabadka), Identitás Kisebbségkutató Műhely (Zenta), Vajdasági Módszertani Központ (Szabadka)

Partnerek:

Vajdasági Ifjúsági Forum, Zentai Nyári Játékok, a szabadkai Agora Iroda

Kutatástámogatók/megrendelők:

- ***Magyarországról:*** Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Határon Túli Magyarok Hivatala, Határon Túli Oktatás Fejlesztéséért Programiroda, Apáczai Közalapítvány, Felsőoktatási programiroda, Márton Áron Szakkollégium, MTA Etnika-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Szülőföld Alap
- ***Szerbiából:*** Tartományi Oktatási és a Kisebbségügyi Titkárság (Újvidék), Szerb Oktatási és Sport Minisztérium (Belgrád), Tartományi Kisebbségügyi Titkárság (Újvidék), Pedagoški zavod Vojvodine (Újvidék), Pannónia Alap (Szabadka), magyar önkormányzatok

Általános megjegyzés a szerbiai fiatalok mentális közérzetéről

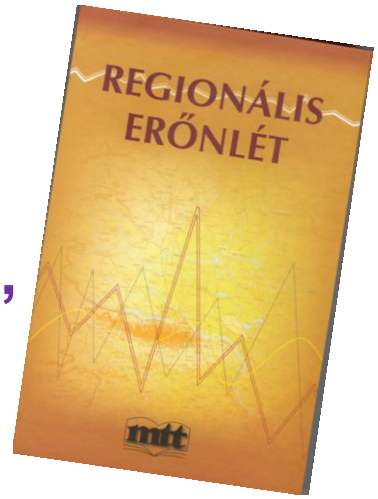

- A szerbiai fiatalok a háborús időben nőttek fel és a válság/háború nyomán jelentkező eszmék, médiamanipuláció értékromboló hatására egy részük anómiás magatartást mutat (etno-centrizmus, nacionalizmus)
- A háborús időszak lelki terheltsége, megélhetési küzdelme, halmozott stressz-helyzet, a folyamatos gazdasági bizonytalanság nyomot hagyott a fiatalok és szüleik lelki állapotán, amelyek frusztráltságban nyilvánulnak meg.

Nemzeti identitástudat (elsődleges és másodlagos illetve kettős identitás) százalékban – Mozaik 2001

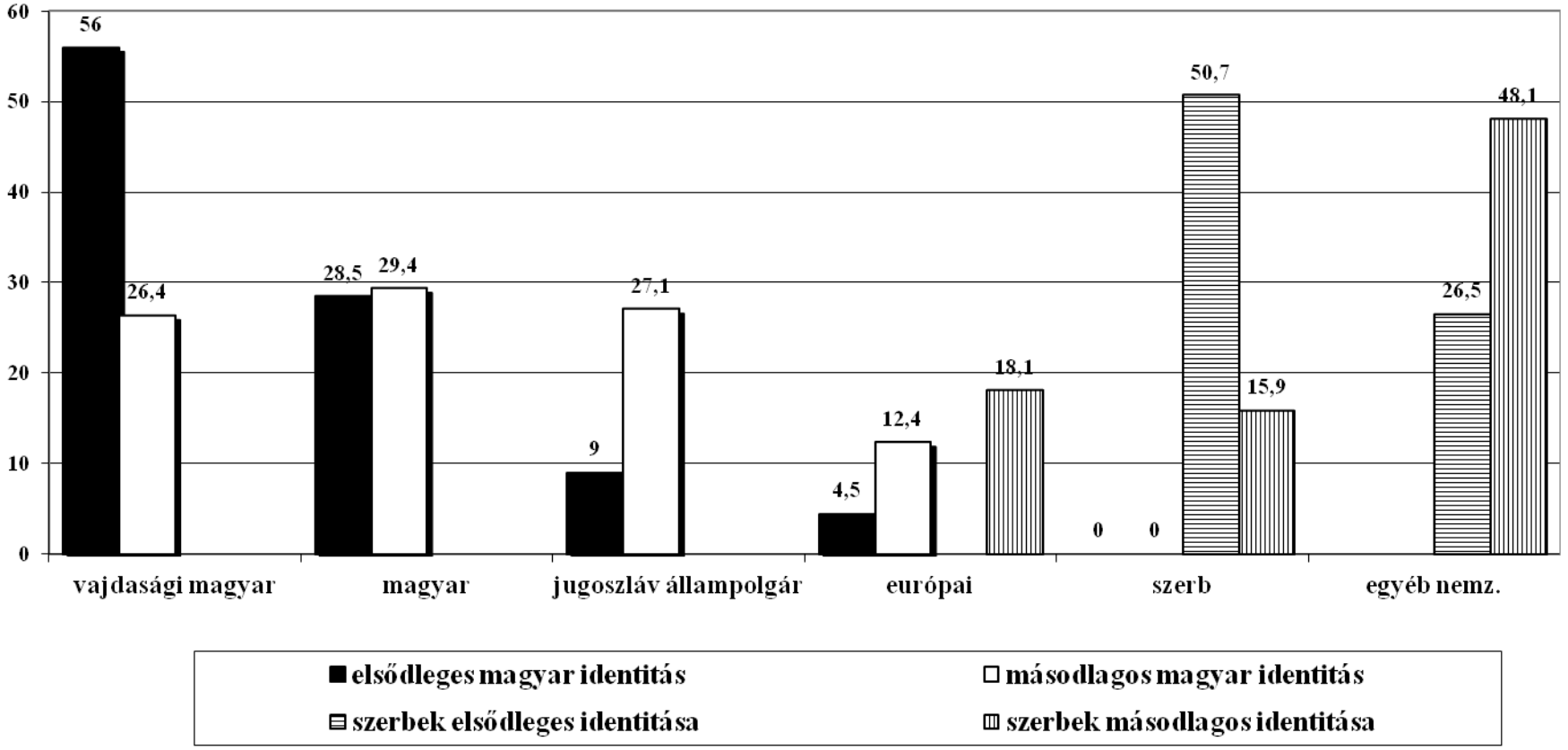

IDENTITÁSTUDAT

A nemzeti és a regionális tudat keveredése és az állampolgárság megélésének bizonytalansága (2001)

Vegyes identitás *(keveredik a nemzeti, regionális, vallási tudat)*

A szülőföld és a haza megélésében is Vajdaság dominált.

IFJÚSÁGI KÖZÉRZET

Fiatalok gazdasági önállótlansága – a szülőktől való függőség kb. 35 éves korig.

A fiatalok jövőképe Szerbiában bizonytalan, de terveznek… (56,7%, 2001)!

Apolitikus magatartás, inkább a civil szerveződést választják

Viselkedésük részben anómiás *(alkohol, dohány, drog, pesszimizmus, frusztráltság)*

Ifjúsági aktivitás, szerveződés

Önszerveződés

A vajdasági magyar civil szervezetek száma meghaladja az 500-at. Székhelyük szerint legnagyobb számban a tömbben, a Tisza-mentén, majd Észak-Bácskában (Szabadka) és a Közép-bánsági régióban működnek.

A vajdasági magyar ifjúsági szervezetek történelmi áttekintése (utóbbi 20 év):

- a VMDK ifjúsági tagozata a **Vajdasági Magyar Ifjúsági Szövetség /VMISZ/** volt.
- a Vajdasági Magyar Szövetség szervezete 1995-től a **Vajdasági Ifjúsági Fórum** (rendezvényei: Vajdasági Szabadegyetemek, konferenciák és nem formális képzések, ifjúsági felmérések, kutatások, a Gólyabuli)
- Újvidéken 1997-ben, megalakult a **Vajdasági Magyar Diákszövetség**
- 1999-ben megalakul a **Vajdasági Magyar Ifjúság** (VMI, pártpolitikai elit)
- **Vajdasági Ifjúsági Tanács (VIT)** 2000-ben alakult Szabadkán, a VIFÓ és a VaMaDiSz kezdeményezésére, az ifjúsági és diákszervezetek ernyőszervezeteként.
- 1999-ben Magyarországon, majd 2001-ben Vajdaságban megalakul a **Délvidéki Magyarok Ifjúsági Szervezete (DMISZ).**
- a **Vajdasági Magyar Ifjúsági Központ**, 2007-ben Újvidéken alakult újra.
- a **Magyar Nemzeti Tanács Ifjúsági Bizottsága** dönt a pályázatok elbírálásáról

Ifjúsági közéleti aktivitás az MTT 2000. évi kérdőíves felmérése alapján (264: 18-28 éves)

A vajdasági magyar fiatalok 31,8 %-a kapcsolódik párthoz, civil szervezethez vagy mozgalomhoz.
68,2 % nem tagja pártnak, civil szervezetnek vagy mozgalomnak.

Mennyire elégedettek az ifjúsági érdekképviselettel?

14,4% nincs megelégedve, 39,9% elégedett, 45,5% közömbös/nincs véleménye
Válaszok: „Asszimiláció, önbizalom hiánya, nincs véleménynyilvánítás." „A fiataloknak nincs erejük foglalkozni a magyar közösség jövőjével, vagy inkább tenni valamit érte."

Vajdaságban ma sincs átfogó ifjúsági szervezeteket tömörítő ernyőszervezet. Vannak évtizedes együttműködések az ifjúsági és hallgatói szervezetek között. Igény van a Kárpát-medencei hálózatos együttműködésre.

Terv: Vajdasági Nemzeti Ifjúsági Tanács nevű ernyőszervezet megalakítása.

A vajdasági 20-24 év közötti magyar fiatalok részvétele a közéleti tevékenységben elégtelen volt, 2000

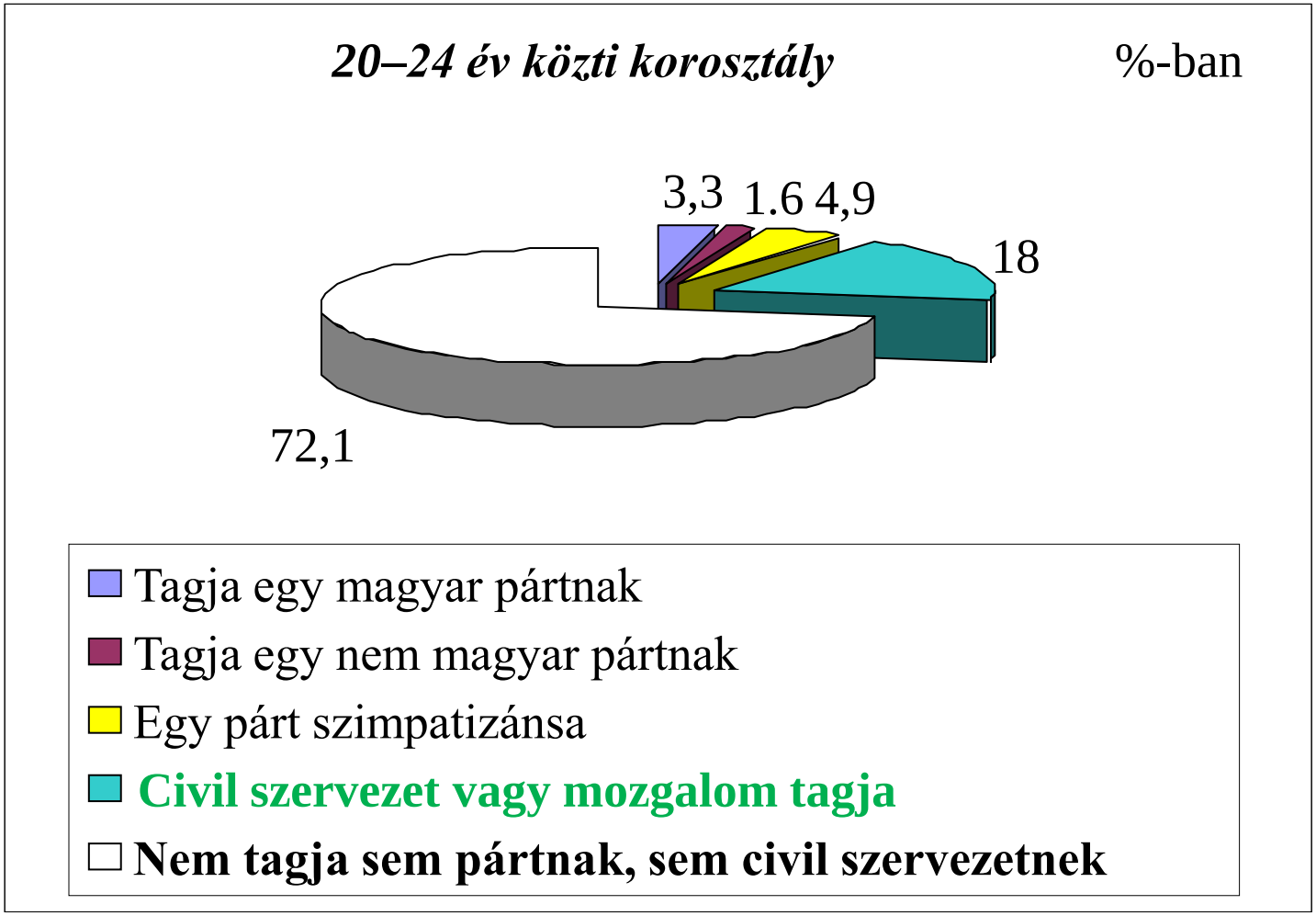

Ifjúságunk képzettsége

Anyanyelvű oktatásügy Szerbiában

Szerbiában önálló, magyar felsőoktatási rendszer nincs.
Magyar nyelvű oktatás az Újvidéki Egyetem egyes karain, a magyarországi kihelyezett képzésen/konzultációs központokban és néhány magán karon van.
Intézményesített magyar felsőoktatás: Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karon 2006 óta Szabadkán és a Műszaki Szakfőiskolán (több évtizede).
Részleges magyar oktatás:
Szabadkán Közgazdasági Kar és Építőmérnöki Kar, Óvóképző Főiskolán.
Újvidéken a Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéken és a Művészeti Akadémián,

A szűkös magyar anyanyelvű szakkínálat miatt a Szabadka környékén lévő karokon (főiskolákon) túljelentkezés alakul ki, függetlenül attól, hogy a szakmának van-e piaci létjogosultsága.
Nagyon kedvelt az óvóképzés, tanítóképzés.
A közgazdász- menedzserképzés párhuzamosan 4 felsőoktatási intézményben zajlik Szabadkán

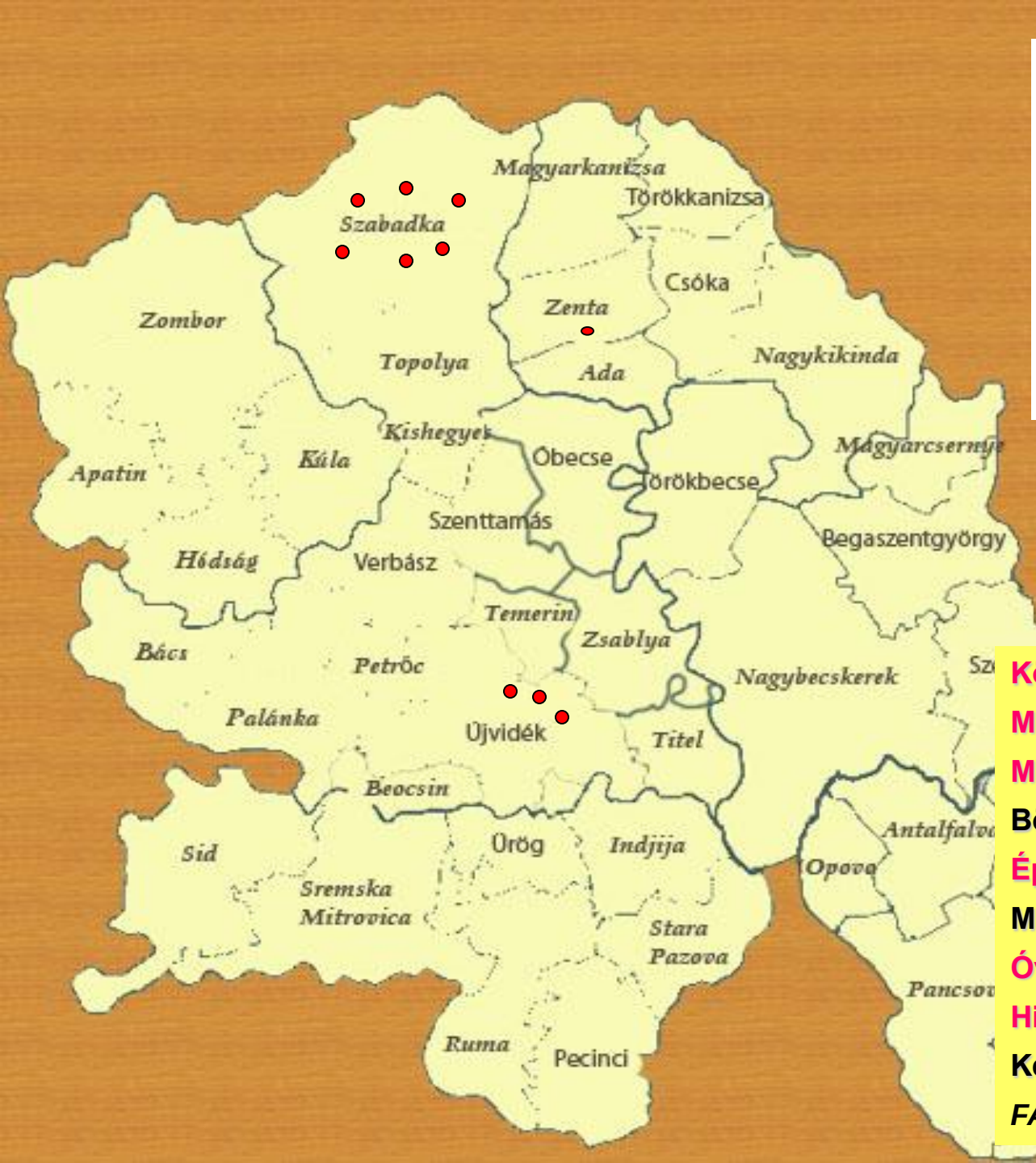

Magyar egyetemisták száma a vajdasági felsőoktatásban:
3000-3500 körül mozog
Ennek fele tanul részben magyar nyelven
(5 kar, 5 főiskola)

Közgazdasági Kar
Műszaki Szakfőiskola
Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
Bölcsészettudományi Kar
Építőmérnöki Kar
Művészeti Akadémia
Óvóképző Főiskola
Hitoktató-katehetikus Intézet
Kertészeti Főiskola Zenta (Corvinus)
***FABUS* Menedzserképző Főiskola**

Iskolázottsági különbségek

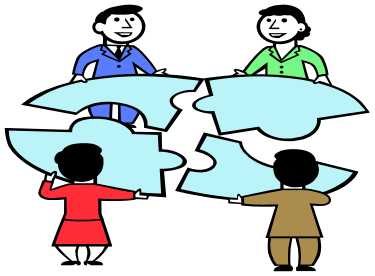

1. Vajdaságban (Dél-Bácska kivételével) az országos átlag alatt marad a felsőfokú végzettséggel rendelkező lakosság részaránya.

A térségi marginalizálódás fékezéséhez mobil, a munkaerőpiaci változásokra hatékonyan reagálni tudó munkaerő kell.

2. A magyarok képzettségbeli hátránya (a többségi nemzettel összehasonlítva) szembetűnő:

- az egyetemi végzettségű magyarok részaránya (15 évnél idősebb lakosság) 3,6%-kal alacsonyabb, mint a szerbeké.

- a közép- és a felsőfokú képzésben a hátrány 5%.

Vajdaságban kb. 4000 magyar egyetemista és főiskolásnak *bizonytalan jövőképe és „kudarckerülő magatartása” van*

- a legközelebbi városban tanul - szülői sugallat (költségkímélő megoldás) – gyakori a fárasztó és költséges ingázás
- magyar nyelven – energiakímélő
- hálózathatás/városvonzás (tömb magyar térség, vagy az anyaország)
- alkalmi munka mellett, magán karokon, vagy kihelyezett tagozaton távoktatással próbálkozik
- a magyar fiatal munkavállalók karrierje akadozik,

ha a szerb nyelvtudásuk gyenge, vagy
nem tudnak legalább egy világnyelvet is

Konklúzió:

- a magyar fiataloknál pluszenergia befektetése szükséges
- tudatos jövőépítés, a piacorientált szakválasztás
- integrálódás az európai felsőoktatási-kutatási térségbe

Az Újvidéki egyetem magyar nemzetiségű hallgatói az összeshez viszonyítva, egyetemek szerint - az abszolvensekkel együtt (2009/2010)

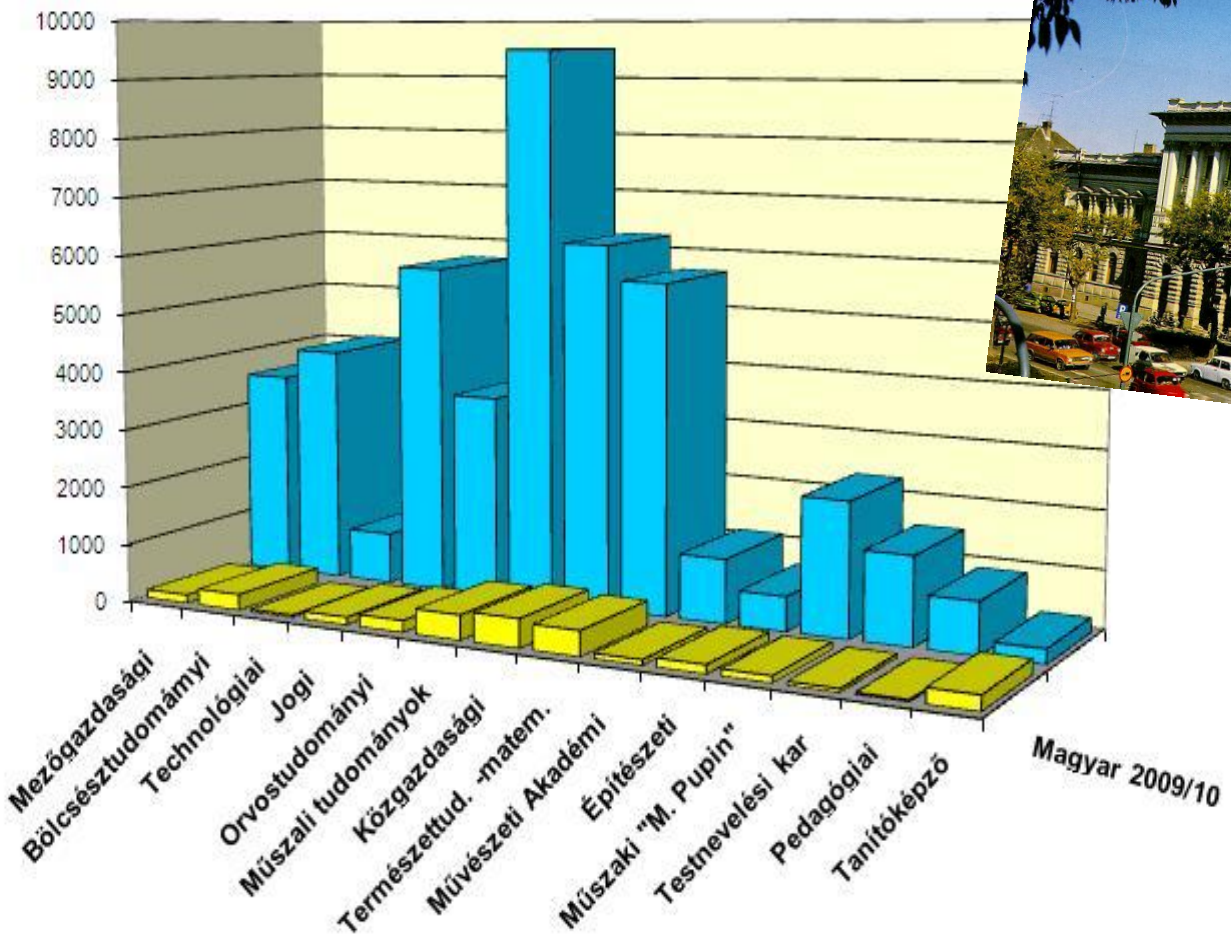

Újraismétlődő szakválasztás

A vajdasági magyar egyetemisták szakválasztása tudományterület szerint évtizedeken keresztül egy jellegzetes és stabil szerkezetet mutat:

- **Legtöbben a pedagógia- és humántudományokat választják (45%, ami meghaladja a vajdasági átlagot). *A magyar hallgatók vonzódnak a tömbhöz (Szabadka), illetve a teljes vagy részleges magyar képzést nyújtó karokhoz (tanítóképző, közgazdasági kar, műszaki szakfőiskola)***
- **A magyarok természet- és matematikatudományi részaránya is nagyobb (15%), mint a vajdasági átlag (12%).** Ez részben a művészetekre is jellemző (2%), mégis **hiányzik a magyar nyelvű szaktanár, művész.**
- **Viszonylag nagy számban választják a műszaki és közgazdasági szakot, de hiányszak az építészmenedzser, logista.**

- **A technika-technológia tudományokban 10%-al alulreprezentáltak (28%-os részaránnyal) a többségi nemzethez viszonyítva.**
- **Az egészségügyi stúdiumok területén alacsony a magyar hallgatók részaránya (9%). Hiányzik: szakorvos, állatorvos, farmakológus.**

Munkaerő piaci helyzet (2007)

Szerbiában szinte lehetetlen gyorsan elhelyezkedni friss középiskolai diplomával. Munkaerő-piaci helyzetüket a fiatalok viszonylag borúsan látják. Sokan gondolják, hogy a továbbtanulás elhalasztja a munkanélküliséggel való szembesülést.

A tipikus vajdasági karrierépítésben jelen vannak a következő „tőkefajták”:

tudástőke, anyagi háttér, tapasztalati-, kapcsolati tőke, nyelvtudás, számítógép-használat.

A fiatalok tapasztalata szerint szakmailag és területileg is mobilisabbak azok, akik kitűnően beszélik a szerb nyelvet, esetleg a magyart, vagy az idegen nyelvet hozzátanulják.

Választási preferenciák a diplomázás után munkafelesleget produkálnak: pedagógusszakok, vagy üzleti főiskola, kertészeti és mérnökképzés.

A magyarok távol kerülnek a gazdasági húzóágazatoktól…

- A városban élő fiatalok munkavállaláskor a szolgáltatásokat választják, míg a falun és kisvárosban élők inkább a mezőgazdaság és a feldolgozóipar lehetőségeit látják előnyösebbnek.
- A magyarság pozícióvesztése kimutatható:

Az elit foglalkozások körében (állami szektorban közalkalmazott: bíróság, rendőrség, vagy a szakképzett, szolgáltatásban dolgozó), az ú.n. presztízsszakmák esetében a magyarság részaránya alacsonyabb az országos, de a vajdasági átlagtól is.

A magyarságon belül jóval átlagon felüliek a mezőgazdaságiban dolgozók, fizikai munkát végzők, ipari munkások és a kisiparosok aránya.

KÖVETKEZTETÉS

A vajdasági magyar fiatalok viszonylagos lemaradása iskolavégzettségük terén nem a gyengébb képességeik miatt van, de esélyegyenlőtlenségük növekszik az államnyelv ismeretének hiánya, az anyanyelvű iskolai tagozatok, vagy a minőséges tanári káder, tankönyvek nélkülözése miatt.

Esélyük növelhető hatékony felsőoktatási szerveződéssel, a régió egyetemeinek az együttműködésével, piacigényes szakok nyitásával.

Elvándorlás, „agyelszívás”

Emigrációs szándék

Forrás: Kárpát-panel. 2007

A 18-34 éves fiatalok 65,5 százaléka gondolkodik a kitelepedésről.

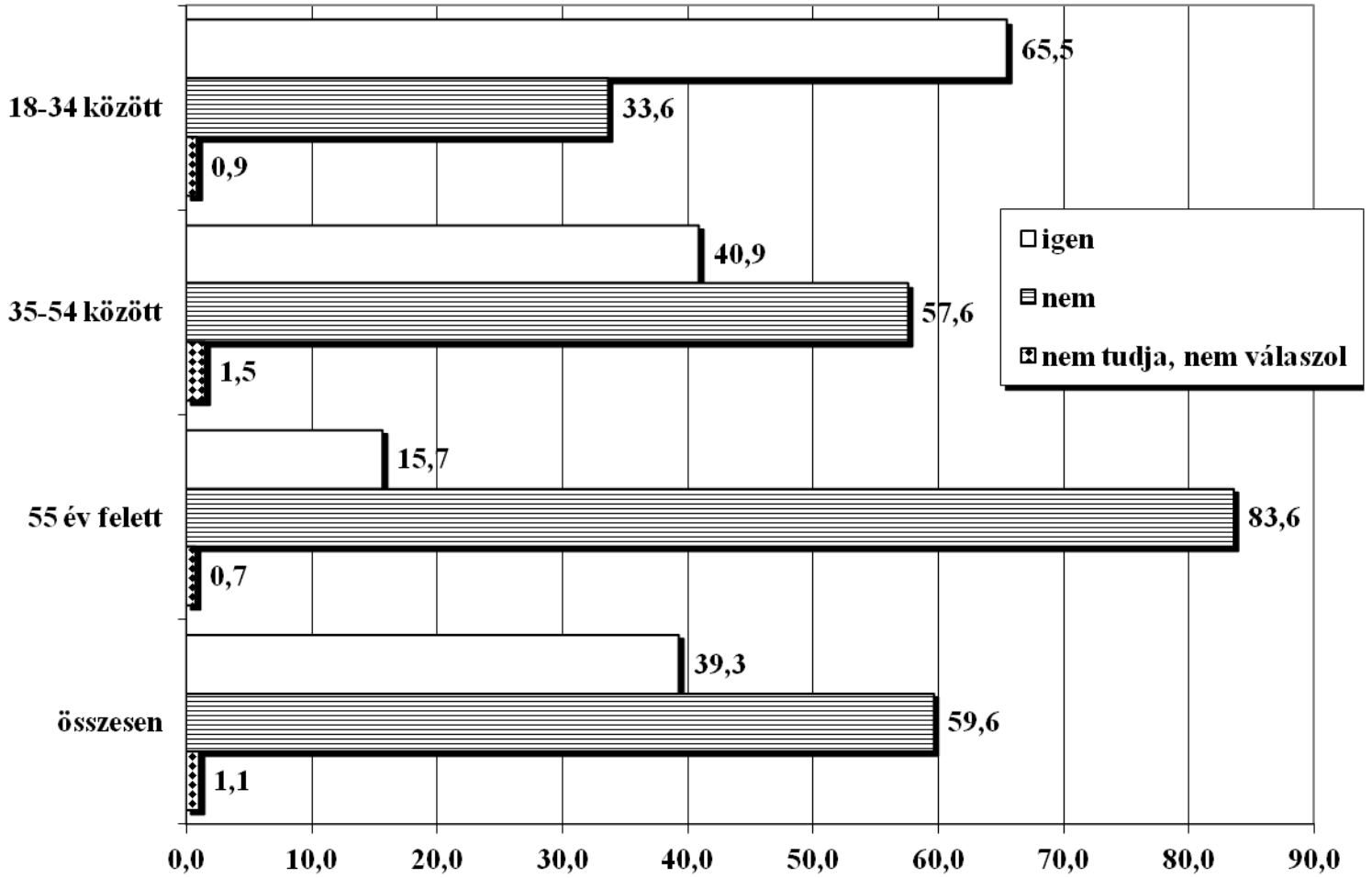

MIGRÁCIÓ

2010-ben 1385-en tanultak magyarországi felsőoktatási intézményben.

Az észak-vajdasági magyarok majdnem fele-fele arányban tanulnak Vajdaságban és Magyarországon

Az elsőéves hallgatók statisztikái:

- 70% Vajdaságban, 30% Magyarországon tanul.
- 50% szerbiai állami karokon, részben magyar nyelven, 20% Szabadka környékén magán karokon, kétes akkreditációval rendelkező képzési programokon.

A tartós kitelepülés reális veszélye fennáll, mert a régióban maradó fiatalok 1/4-e műszaki végzettségű, 1/4-e tanító/óvónő, 1/4-e közgazdász, menedzser, azaz potenciális diplomás munkanélküli lesz!

Határ menti migrációs térség

Tolerancia, vegyes házasságok

„Annyira erős a szerb nyelv és kultúra hatása, hogy még a Topolyán, Zentán, Magyarkanizsán élő szerbek körében is nagyon ritka a magyar közegbe történő asszimilálódás. A kisebbségi helyzetben élők könnyebben feladják a nemzeti identitásukat. Egy vegyes házasságban, ahol a férfi szerb és a nő magyar, ott a gyerekek nagy valószínűséggel már szerb identitásúak lesznek. Fordított esetben, ha a feleség szerb és a férj magyar, akkor is többnyire szerb nyelvű lesz a gyerek. De az utóbbi esetben olyan is előfordulhat, hogy a gyerek magyarnak vallja magát, viszont nem tud magyarul.” (Göncz Lajos, 2013)

A vegyes házasságokban az etnikai reprodukció asszimetrikus a többségi nemzet javára.

Vegyes házasságok a korábbi Jugoszláviában és ma

„Aki a kisebbségi sorsból ki akart szabadulni, és érvényesülni akart a társadalomban, attól elvárták vagy a vegyes házasságot, vagy azt, hogy gyermekét szerb tannyelvű iskolába adja, vagy hogy meggyőződéses jugoszlávnak vallja magát. Ennek következtében a hatvanas évektől kezdve ugrásszerűen megnőtt a magyar nemzetiségűek vegyes házassága.

Az összes házasságkötések 25-30 százaléka a vegyes házasságokra jutott egészen 1990-ig.

1971-ben 3 807 házasságot kötöttek, ebből 907 vegyes házasságot;
1981-ben 2 908-at, ebből 798 volt vegyes házasság.
Vajdaságban a magyar nők hajlamosabbak vegyes házasság kötésére.
A Vajdaságban egyre kevesebb azoknak a családoknak a száma, amelyikben ne lenne más nemzetiségű közelebbi vagy távolabbi rokon.” (Mirnics Károly, 1994)

Egyes csoportok elfogadottsága – Mozaik 2001

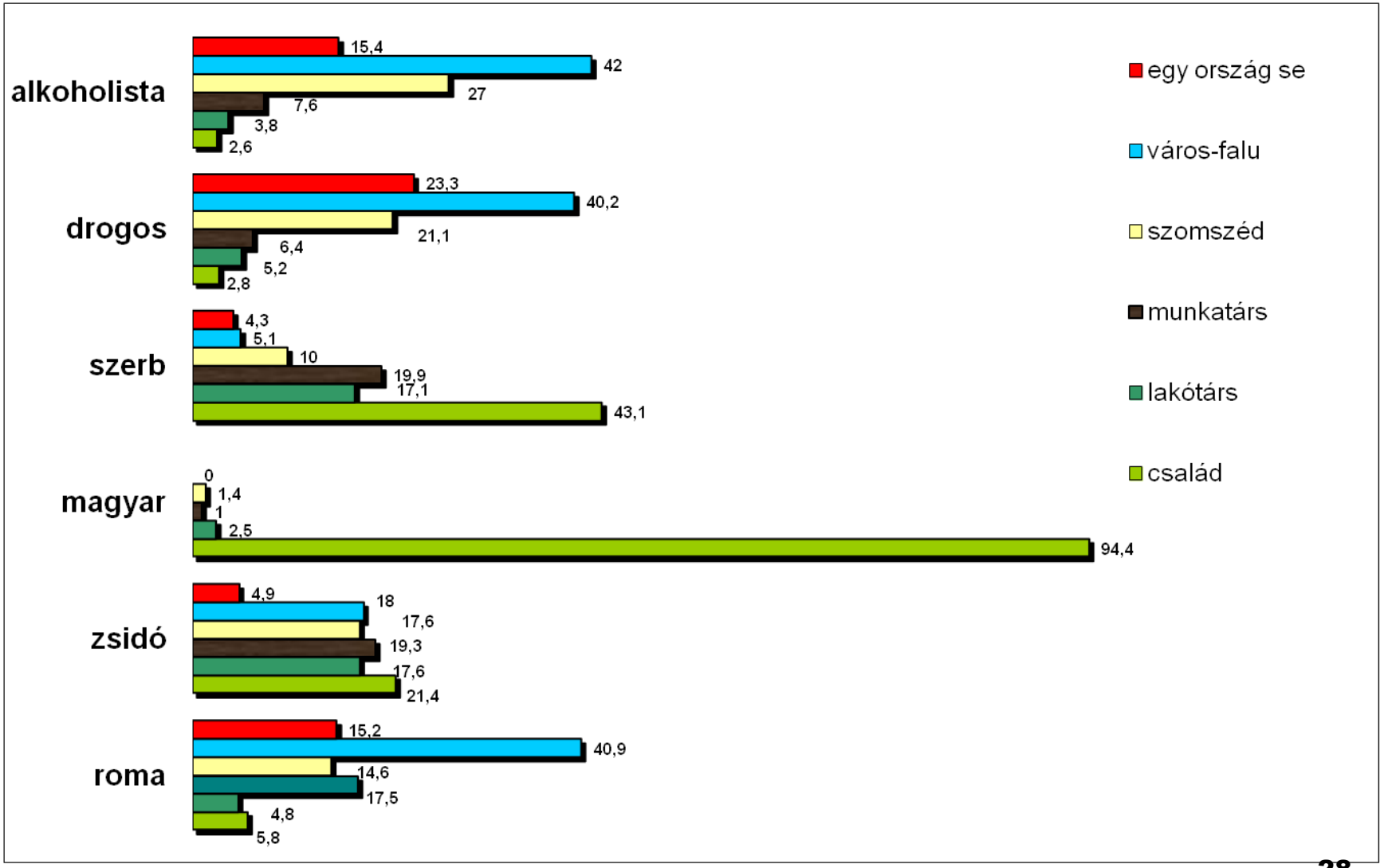

Vegyes házasságok Vajdaságban (2002)

Általános tendencia, hogy egyre kevesebben lépnek házasságra. 2002-ben több mint kétezer magyar nemzetiségű lépett házasságra, míg 2009-ben már 30%-kal csökkent ez a szám: 1490-en házasodtak össze.

A vegyes házasságok aránya a vajdasági magyarok körében magas, sőt rendkívül magas a szórványban, ami az asszimiláció leggyorsabb csatornája.

Jelentősen különböznek a tömbben illetve szórványban élők adatai: tömbben növekvő tendenciát mutat a vegyes házasságra lépők száma 12,12%-ról 15,11%-ra nőtt, míg a szórványban stagnálás figyelhető meg, 50% feletti.

A vegyes házasságra lépők aránya nemenként megoszlik.
A nők gyakrabban választanak maguknak más nemzetiségű házastársat.
A nők esetében a vegyes házasságra lépők aránya majdnem eléri az egy harmadot, a férfiak esetében növekszik 25 százalékról 30 százalékra.

Megoldások keresése – ifjúsági problémakörök Vajdaságban

- Mentális közérzet javítása
- Képzettségi szint emelése - oktatás
- Kitörési pontok és biztos jövőkép keresése, reális karrierépítési tervek
- Önszerveződés – identitásstabilizálás
- Európa-orientáltság és/vagy magyar identitás
- Országhatáron át ívelő ingázás, új kommunikációs kapcsolatok építése

Köszönöm a figyelmet!

gmolnariren@gmail.com